

УДК 342.95(477)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1241385>

Н.П. ХРИСТИНЧЕНКО,

професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Тернопільського національного економічного університету,
доктор юридичних наук, доцент,
м. Тернопіль, Україна; e-mail: nkhris@ukr.net;

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОСУДДЯ В ДЕРЖАВІ

N.P. KRISTINCHENKO,

Professor, Chair of Economic Security and Financial Investigations,
Ternopil National Economic University, Doctor of Law, Associate Professor,
Ternopil, Ukraine; e-mail: nkhris@ukr.net;

SOME FEATURES OF THE NEW JUDICIARY FOR PROVIDING JUSTICE IN THE STATE

Постановка проблеми

Актуальність даної теми є надзвичайно популярною адже статус судді в рамках створення нової судової системи, визначається як засіб забезпечення правосуддя в державі.

Керуючись практикою Європейського суду з прав людини відзначимо, що виконання судових рішень розглядається як невід'ємна частина судового розгляду в розумінні статті 6 Конвенції, тому забезпечення права на справедливий суд є одним із ключових задач яку потрібно досягти судовою реформою.

У свою чергу, державою вже здійснено певні кроки до вирішення цієї проблеми. В тому числі, відповідно до судової реформи 2016 року, ініційованої Президентом України, відповідними змінами до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 02.06.2016 року [3].

Питанням адміністративного судочинства значну увагу приділяли такі вчені, як Н. Саліщева, яка розглядала місце адміністративного судочинства в адміністративному процесі часів СРСР [1], В. Сорокін, відомий дослідженням проблем адміністративного процесу [2], В. Стефанюк, який розкрив особливості судового адміністративного процесу [3], Ю. Стариков з дослідженням засад адміністративної юстиції [4, с.107–108], І. Лукашук з дослідженням особливостей права міжнародної відповідальності [5], І. Голосніченко та М.Ф. Стахурський, що дослідили сутність, зміст, принципи та особливості адміністративного процесу [6, с.120–122], Н. Янюк, предмет наукової розвідки якого становили особливості адміністративного позову та адмініст-

ративної скарги в адміністративному судочинстві [7]. Нові тенденції також відображені у працях В. Авер'янова зі співавторами [8], А. Селіванова [9], В.В. Молдована [10], В.Г. Перепелюка [11, с.86–88] та ін. Певні засади судочинства отримали належний розвиток й у працях зарубіжних вчених – наприклад, практику виконання судових рішень у ряді країн досліджували Роджер Перро (Roger Perrot), Казухіко Ямамото (Kazuhiro Yamamoto), Меліса К. Морс (Melissa C. Morse) та ін. [12].

Тому метою статті є висвітлення особливостей адміністративно-правових відносин, які виникають в процесі створення нової вітчизняної судової системи в частині призначення та діяльності судді. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань: аналіз особливостей вимог до суддів та провадження у справах щодо виконання судових рішень; пошук науково-обґрунтованих пропозицій та механізмів щодо покращення законодавства судової системи.

Висвітлення деяких особливостей нової судової системи в забезпеченні правосуддя в державі пов'язане з потребою забезпечення виконання судових рішень. Окремим дискусійним положенням виступає й обов'язковість забезпечення відповідальності за їх невиконання, що також регламентується різними видами підзаконних нормативно-правових актів.

Отже, у зв'язку з розгалуженістю підзаконних нормативно-правових актів існує проблема і в частині невиконання судових рішень. Таким чином, Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України, що визначають узагальнення

практики вирішення адміністративними судами спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган або державна установа є уточнюючими документами, які мають більш вузьку спрямованість; їх функцією є доповнення, уточнення, конкретизація вже прийнятих правових джерел.

Новації вітчизняного судового законодавства

Отже, прийняття ряду Законів та інших нормативних документів у сфері реформування судочинства, забезпечення атестації та визначення професійної компетентності органу суду, вироблення механізму функціонування судової влади, справедливого розгляду справ та своєчасного винесення судових рішень є гострою необхідністю сьогодення та надзвичайно актуальним питанням в рамках вимог суспільства.

З прийняттям Закону "Про судоустрій і статус суддів" від 02.06.2016 р. відкрилися нові етапи до створення якісно нової моделі функціонування судової влади, згідно європейських стандартів та виконання задекларованих стратегічних заходів покладених в основу нормативного забезпечення судової реформи, який відкриває шлях для суспільного запиту на відкрите судочинство, справедливий суд, захист прав та інтересів громадян.

З прийняттям Законів України "Про судоустрій і статус суддів", "Про забезпечення права на справедливий суд", "Про відновлення довіри до судової влади в Україні" передбачені нові вимоги до оцінювання судей, що проводяться за критеріями професійної, особистої, соціальної компетентності, професійної етики та доброчесності.

Нові норми законодавства передбачають перехід до триланкової судової системи та утворення Верховного Суду, у складі якого діятимуть Велика Палата, функцією якої є уніфікація судової практики та вирішення юрисдикційних спорів в адміністративних, кримінальних та цивільних провадженнях, та чотири касаційні суди, функцією яких є розгляд справ в касаційному порядку.

Тут неодмінно треба зазначити, що з прийняттям Закону про "Про судоустрій і статус суддів" визначені нові вимоги до кандидата на посаду судді.

Таким чином, через призму реформування судової системи, що спрямоване в напрямку європейських стандартів, є вимога введення в дію повною мірою судової системи, оскільки ба-

гато дискусій відбуваються на стадії законотворення в реалізації судової реформи в Україні.

Отже, з аналізу тенденцій змін які відбулися внаслідок прийняття вищевказаних законів, визначимо позитивні його сторони:

- проведена повна перестановка складу кваліфікаційних і дисциплінарних органів, а саме Вищої кваліфікаційної комісії та Вищої ради юстиції;
- судді мають право обирати голів судів, що визначає основу щодо забезпечення незалежності судової системи та повноцінного судочинства;
- внесені зміни щодо визначення відповідальності суддів, що вчинили злочини або винесли незаконні рішення, і як наслідок визначено перелік дисциплінарних санкцій, що можуть бути застосовані до суддів;
- розпочато процес переатестації суддів;
- створена Громадська рада доброчесності, яка сприяє Вищій кваліфікаційній комісії суду України у встановленні відповідності кандидата на посаду судді критеріям професійної етики та доброчесності;
- визначена процедура відеозйомки судових слухань.

Отже в процесі розвитку конституційних змін в частині правосуддя, всі вказані зміни є необхідними та важливими.

Також треба зазначити, що передбачені підстави для звільнення судді з посади, що визначені ст.109 Закону України "Про статус судді та судоустрій" [13] і позначені як дисциплінарні стягнення стосовно судді. Отже, подання про звільнення судді з посади застосовується у разі: вчинення суддею істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді; порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна (ч.8 ст.109). Однак механізму звільнення за даних підстав не передбачено.

Також Законом визначено механізм запобігання корупції в судовій системі: подання декларацій доброчесності, родинних зв'язків, моніторинг способу життя судді та інші. Передбачено Законом України "Про судоустрій і статус суддів" визначені нові кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду судді – громадянина України, не молодшого тридцяти та не старшого шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, володіє державною мовою та відповідає встановленим критеріям професійної компетентності, доброчесності та професійної

етики, обов'язковою вимогою до посади судді Верховного суду наявність 10-річного стажу наукової роботи у сфері права або адвокатської діяльності.

Закон запроваджує нові підходи до розподілу повноважень між органами суддівського врядування. Дисциплінарні повноваження щодо суддів будуть передані до Вищої ради правосуддя, а ВККС України зосередиться на вирішенні кваліфікаційних питань, включаючи проведення кваліфікаційного оцінювання суддів, відкритих конкурсів на посади, спеціального навчання суддів тощо.

Такий підхід повністю відповідає європейським стандартам та неодноразово рекомендувався Венеціанською комісією, адже у Законі враховані всі ключові рекомендації Венеціанської Комісії, які стосуються судоустрою та статусу суддів.

Враховуючи, що прийняття вище вказаних законів є необхідним та вчасним, що визначали експерти Венеціанської Комісії, однак зазначимо, що ті зміни що відбулися, не перебивають недоліків, які все ж таки існують в судовій системі і після реалізації судової реформи. Вважаємо що основними такими недоліками є недосконалий механізм боротьби з корупційними проявами, оскільки здійсненої перевірки суддів загальної юрисдикції щодо ймовірного дисциплінарного проступку з боку судді, чи порушення ними присяги, не достатньо для очищення судової системи. Про це свідчить і те, що за результатами проведених перевірок було звільнено лише декілька суддів.

Процесу переатестації всіх суддів, що передбачена Законом "Про справедливий суд", бракує громадського контролю – на жаль громадяни не мають доступу до анкет суддів. Таким чином, звернення чи скарги громадян фактично не можуть вплинути на рішення комісії щодо перепризначення суддів. Тим більше, єдина санкція, яку передбачає експертиза перепризначення суддів, це направлення судді на перепідготовку.

Також треба зазначити, що зі створенням Вищого антикорупційного суду як суду першої

інстанції, щодо ряду суддів проводяться розслідування Національним антикорупційним бюро – це стосується тих справ, по яким були винесені злочинні рішення заангажованими суддями.

Тобто, проблема є нагальною та гострою, оскільки посадові особи суду, в особі суддів, як орган що здійснює правосуддя, порушують норми Конституції, а не захищають їх.

Взаємне прикриття в українській судовій системі – це ще одна проблема, що гальмує реформу. Так, одеський суддя О. Буран, звинувачений в отриманні величезного хабара у розмірі 500 тисяч гривень (близько \$20 тис.), відкрив вогонь по детективах Національного антикорупційного бюро, що проводили обшук в його домі [14]. Проте, Рада суддів України кваліфікувала цей інцидент як підбурювання до самогубства: суддя, який стріляв у представників правоохоронних органів і втікав від них, був жертвою, доведеною до самогубства діями Національного антикорупційного бюро. Зрештою одіозний суддя був затриманий і перебуває під вартою. Ця справа показує, що представники українських судів не готові визнавати злочини, скоєні їхніми колегами. На жаль, поборники старої судової системи стоятимуть до останнього, щоб відбілювати дії своїх колег і зберегти свої посади.

Висновки

Треба зазначити, що є нагальна необхідність відпрацювання більш чіткого визначеного механізму відбору кандидатів на посаду суддів та оновлення критеріїв об'єктивного оцінювання кандидатів на заняття посад суддів й здійснення ними звітності та контролю незаангажованими й кваліфікованими органами.

Разом із тим, важливим залишається питання щодо належного ступеню довіри громадян до судової системи та законності винесення судових рішень й обов'язковості їх виконання всіма органами державної влади та місцевого самоврядування й пересічними громадянами. Тому головне завдання реформування судової системи є досягнення довіри до судової системи і як призма довіра до органів державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. М. : Юрид. лит., 1964. 158 с.
2. Сорокин В. Д. Проблемы административного процесса. М. : Юрид. лит., 1968. 144 с.
3. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес : монографія. Харків : Фірма "Консум", 2003. 464 с.
4. Стариков Ю. Н. Административная юстиция (теория, история, перспективы). М., 2001. 235 с.
5. Лукашук И. И. Право международной ответственности. М. : Волтерс Клувер, 2004. 432 с.
6. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф. Адміністративний процес : навч. посіб. / за заг. ред. Голосніченка І. П. К. : ГАН, 2003. 256 с.

7. Янюк Н. Щодо адміністративного судочинства: адміністративний позов чи адміністративна скарга? *Право України*. 2003. № 8. С. 16.
8. Авер'янов В., Лук'янець Д., Педько Ю. Чи забезпечить вітчизняне адміністративне судочинство верховенство права. *Віче*. 2006. № 7–8. С. 35–39.
9. Селіванов А. О. Адміністративне судочинство – новий інститут реалізації судової влади. Проблеми судово-правової реформи. URL: <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/1F84B04D473311CEC32570BD00232346?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=1F84B04D473311CEC32570BD00232346&Count=500&>.
10. Молдаван В. В. Судуострій Федеративної Республіки Німеччини. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/69168-4-sudoustry-federativno-respubliki-nimechchini.html>.
11. Перепелюк В. Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики. К. : Конус-Ю, 2003. 272 с.
12. The Execution of Court Decisions in Civil Cases: Multilateral Seminar organised by the Council of Europe in conjunction with the Japan Foundation. Strasbourg, Palais de l'Europe 15–17 October 1997.
13. Про судуострій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402–VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
14. Суддю-хабарника, який стріляв у детективів НАБУ, відпустили з СІЗО. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/suddyu-habarnika-yakij-strilyav-u-detektiviv-nabu-vidpustili-z-sizo.htm>.

REFERENCES

1. Salishcheva, N. G. (1964). *Administrativnyy protsess v SSSR* [Administrative process in the USSR]. Moskva: Yurid. lit. (Russ.).
2. Sorokin, V. D. (1968). *Problemy administrativnogo protsessa* [Problems of the administrative process]. Moskva: Yurid. lit. (Russ.).
3. Stefanyuk, V. S. (2003). *Sudovyy administrativnyy protses: monografiya* [Judicial administrative process: monograph]. Kharkiv: Firma "Konsum" (in Ukr.).
4. Starilov, YU. N. (2001). *Administrativnaya yustitsiya (teoriya, istoriya, perspektivy)* [Administrative justice (theory, history, perspectives)]. Moskva (Russ.).
5. Lukashuk, I. I. (2004) *Pravo mezhdunarodnoy otvetstvennosti* [The law of international responsibility]. Moskva: Volters Kluver (Russ.).
6. Holosnichenko, I. P., & Stakhurs'kyi, M. F.; Holosnichenko, I. P. (Red.). (2003). *Administrativnyy protses : navch. posib.* [Administrative process: tutor. manual]. Kyiv: HAN (in Ukr.).
7. Yanyuk, N. (2003). Shchodo administrativnoho sudochynstva: administrativnyy poзов chy administrativna skarha? [Regarding administrative legal proceedings: an administrative suit or an administrative complaint?]. *Pravo Ukrainy*, (8). 16 (in Ukr.).
8. Aver'yanov, V., Luk'yanets', D., & Ped'ko, YU. (2006). Chy zabezpechyt' vitchyznyane administrativne sudochynstvo verkhovenstvo prava [Will domestic rule of law ensure the rule of law]. *Viche*, (7–8). 35–39 (in Ukr.).
9. Selivanov, A. O. *Administrativne sudochynstvo – novyy instytut realizatsiyi sudovoyi vlady. Problemy sudovo-pravovoyi reformy* [Administrative justice – a new institution for the implementation of judicial power. Problems of judicial reform]. Retrieved from: <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/1F84B04D473311CEC32570BD00232346?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=1F84B04D473311CEC32570BD00232346&Count=500&> (in Ukr.).
10. Moldavan, V. V. *Sudoustryi Federativnoyi Respubliki Nimechchyny* [Judiciary of the Federal Republic of Germany]. Retrieved from: <http://westudents.com.ua/glavy/69168-4-sudoustry-federativno-respubliki-nimechchini.html> (in Ukr.).
11. Perepelyuk, V. H. (2003). *Administrativne sudochynstvo: problemy praktyky* [Administrative Proceedings: Practice Issues]. Kyiv: Konus-YU (in Ukr.).
12. The Execution of Court Decisions in Civil Cases: Multilateral Seminar organised by the Council of Europe in conjunction with the Japan Foundation. Strasbourg, Palais de l'Europe 15–17 October 1997 (in Eng.).
13. *Pro sudoustryi i status suddiv* [On the Judiciary and the Status of Judges]. Zakon Ukrainy (02.06.2016 No 1402–VIII). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (in Ukr.).
14. *Suddyu-khabarnyka, yakyy strilyav u detektyviv NABU, vidpustyly z SIZO* [Judge-barbarian who shot at NABU detectives was released from jail]. Retrieved from: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/suddyu-habarnika-yakij-strilyav-u-detektiviv-nabu-vidpustili-z-sizo.htm> (in Ukr.).

Надійшла 24.02.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Христинченко Н. П. Деякі особливості нової судової системи в забезпеченні правосуддя в державі. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 1. С. 105–109. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_1_16.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1241385>

Розглядається порядок та особливості адміністративно-правових відносин, які виникають в процесі створення нової судової системи щодо нових вимог до призначення на посаду судді. Досліджується досвід притягнення суддів до відповідальності за порушення законодавства. Аналізуються деякі особливості нової судової системи в забезпеченні правосуддя в державі. Вирішуються питання пов'язані з потребою забезпечення виконання судових рішень. Прослідковується обов'язковість забезпечення відповідальності за невиконання судових рішень, що також регламентується різними видами підзаконних нормативно-правові актів.

Ключові слова: *процесуальний порядок; законодавство; порядок розгляду справ; виконання судових рішень*

Христинченко Н.П. Некоторые особенности новой судебной системы в обеспечении правосудия в государстве

Рассматривается порядок и особенности административно-правовых отношений, возникающих в процессе создания новой судебной системы относительно новых требований к назначению на должность судьи. Исследуется опыт привлечения судей к ответственности за нарушение законодательства. Анализируются некоторые особенности новой судебной системы в обеспечении правосудия в государстве. Решаются вопросы, связанные с необходимостью обеспечения исполнения судебных решений. Прослеживается обязательность обеспечения ответственности за неисполнение судебных решений, также регламентируется различными видами подзаконных нормативно-правовые акты.

Ключевые слова: *процесуальний порядок; законодательство; порядок рассмотрения деп; исполнение судебных решений*

Khrystinchenko N.P. Some Features of the New Judicial System in Providing Justice in the State

The order and peculiarities of administrative-legal relations that arise in the process of creating a new judicial system regarding new requirements for appointment to a judge's position are considered. The experience of bringing judges to justice for violation of the law is investigated. Some features of the new judicial system in the provision of justice in the state are analyzed. Issues related to the need to enforce court decisions are resolved. There is a mandatory obligation to ensure liability for non-enforcement of court decisions, which is also regulated by various types of by-laws of normative-legal acts. The scientific article is devoted to the administrative-legal aspect of the status of a judge within the framework of the creation of a new judicial system, as a means of ensuring the administration of justice in the state. The order and the peculiarities of administrative-legal relations that arise in the process of creating a new judicial system in relation to new requirements for appointment to a judge's position are considered. The experience of bringing judges to justice for violation of the law is investigated. This topic is extremely popular as the status of a judge within the framework of establishing a new judicial system is defined as a means of ensuring the administration of justice in the state. Following the practice of the European Court of Human Rights, we note that the enforcement of judgments is considered an integral part of the trial in the sense of Article 6 of the Convention, therefore the provision of the right to a fair trial is one of the key tasks to be achieved by judicial reform. Adoption of the Law on the Judiciary is one of the key stages in the normative provision of judicial reform, which opens the way for a qualitatively new model of the functioning of the judiciary in accordance with public expectations and European standards and satisfying the public request for a fair trial. Consideration is being given to the creation of a Single Judicial Information and Telecommunication System, which should ensure the exchange of documents in electronic form between courts, between the court and participants in the litigation, between the participants in the trial. It has also been established that the court will conduct a case review in electronic form with the possibility of using electronic evidence.

Key words: *procedure; legislation; proceedings; execution of court decisions*